

Uzmemo li u obzir činjenicu da u kroatistici postoji određena praznina u proučavanju kvantifikacije te posebno njezine povezanosti s logičkom kvantifikacijom, onda je ovom knjigom postignuto puno. Ona svojom tematikom o logičkoj i jezičnoj kvantifikaciji, metodološkim pristupom, teorijskim utemeljenjem, analizom problema, preispitivanjem prijašnjih postavki i nadalje vrijednim spoznajama i zaključcima predstavlja iscrpan i osobit model znanstvenoga promišljanja u hrvatskoj lingvistici.

Željka Brlobaš

Nova etapa u jezikoslovlju

(Ranko Matasović, *Uvod u poredbenu lingvistiku*, Matica hrvatska, Zagreb 2001, 328 str.)

Knjiga Ranka Matasovića *Uvod u poredbenu lingvistiku* obrađuje temu koja je u svjetskom jezikoslovlju danas vrlo aktualna. Poredbena jezična istraživanja u današnjem trenutku zacijelo zaokupljaju najviše zanimanja u jezikoslovnoj zajednici. Stalno ih potiče okolnost da mnogi jezici neće doživjeti svoju sutrašnjicu jer nestaju u nepovrat u velikom postotku. Pokušavajući spasiti razlog i svrhu svoje znanosti – jezike – jezikoslovci upeto pohađaju zakutke svijeta ne bi li spasili što se spasiti dade; jezici prečesto izumru brže no što se uspiju ikako obraditi. Usporedo s time, diljem svjetskih sveučilišta ubrzano se razvija i znanstveni aparat koji prikupljene podatke pokušava razglobiti i razvrstati.

Matasovićeva knjiga obuhvaća cjelokupan problem i izlaže ga vrlo pregledno i sustavno, ne libeći se iznošenja vlastita mišljenja, onda kada smatra da je to opravdano. Knjiga je podijeljena na tri dijela, s četvrtim dijelom koji obuhvaća raznovrsne priloge.

U prvom se dijelu knjige obrađuju tri jezikoslovne discipline: genetsko, arealno i

tipološko jezikoslovlje, te se među njima pokušava uspostaviti dublja veza u okviru jedinstvene teorije jezične različitosti. U ovome je dijelu i autorov prinos najizrazitiji. Problematiziraju se neka svakako glavna shvaćanja i predlažu se njihova rješenja. Prvo poglavlje ima naslov *Koliko ima jezika na svijetu?* Jednoga odgovora nema, broj se kreće između 3000 i 6000. Tomu je više razloga. Najvažniji su nedovoljna istraženost pojedinih dijelova svijeta i nejedinstvenost kriterija za utvrđivanje kada se dva idioma imaju smatrati dvama različitim jezicima, a kada dvama narječjima jednoga jezika. Matasović ukazuje na to da bi rješenje drugoga problema mogla biti usporedna primjena triju kriterija: kriterija međusobne razumljivosti, strukturalnoga kriterija i kriterija identifikacije govornika. Odgovarajući na glavno pitanje drugoga poglavlja, zašto na svijetu ima tako mnogo jezika, razmatraju se najopćenitije činjenice iz prapovijesti čovječanstva s naglaskom na čestim seobama ljudskih zajednica, koje su svakako glavnim uzrokom raspada jezične zajednice. Jezična je mijena stalna, jezici su nastajali i izumirali otkad je čovjeka.

Slijedi niz od devet poglavlja posvećenih raznim vidovima genetskoga jezikoslovlja. Počinje se s određivanjem osnovnih pojmova, genetske srodnosti i jezične porodice, da bi se prešlo na kratak opis dvaju tradicionalnih prikaza genetski srodnih jezika, Schleicherova genealoškoga stabla, koji je i danas još najupotrebljiviji, i Schmidtove teorije valova. Oni su komplementarni: teorija valova je prostorni model, a genealoško je stablo vremensko tumačenje prostornoga modela. Teorija valova barata pojmovima izoglosa i svežnjeva (snopova) izoglosa. Potonji nastaju kad velik broj promjena zahvati gotovo isto područje. Genealoško stablo predstavlja tumačenje činjenica koje se mogu iščitati iz karte izoglosa. Uzimajući u obzir navedene činjenice, Matasović najpodobnijim smatra prostorno-vremenski model; tu račvišta na genealoškom stablu nisu predstavljena točkama, već plohamu u

kojima su prostorni odnosi između genetski srodnih jezika, odnosno izoglose koje ih spajaju i dijele, vidljive u svakom vremenskom trenutku koji lingvist izdvaja kao relevantan. Na ovu se temu nadovezuje problem genetske podrazredbe. U praksi jezikoslov ne raspolaže svim potrebnim informacijama, kartama izoglosa i sl. te je prinuđen oslanjati se na posredno zaključivanje. Pri tome se zaključci ne smiju izvoditi iz negativnih jezičnih promjena, tj. promjena koje se nisu dogodile, već iz onih koje su se doista dogodile. Gdjekada ni one nisu dovoljne pa autor predlaže nov kriterij – postojanje relativne kronologije jezičnih promjena. Dokažemo li da su se promjene morale odviti točno određenim redoslijedom, a ne da su posrijedi promjene koje su se u pojedinim jezicima odvile neovisno jedna o drugoj, dokazujemo genetsko jedinstvo dotičnih jezika.

U narednom se poglavlju postavlja pitanje u čemu se sastoji dokaz genetske srodnosti. Kako znamo da je neka pojava u jezicima naslijeđena i da nije, primjerice, posljedica posudbe iz nekoga jezika? Matasović zastupa stavak kako je potrebno da uz sustav glasovnih podudarnosti postoje i funkcionalne podudarnosti, koje se očituju kao podudarnosti morfoloških paradigama. Premda nijedan od tih dvaju kriterija uzet za se nije dovoljan da u potpunosti isključi posuđivanje i slučaj, zajedno bi oni imali pružiti dovoljnu sigurnost da su uspoređivani jezici srodni. U sklopu s time ispituje i posredne metode dokaza genetske srodnosti. Kako je relacija genetske srodnosti tranzitivna, ako znamo da je jezik A genetski srodan s jezikom B, te da je B srodan s C, zaključujemo da je i A srodan s C makar ne utvrdili fonološke i funkcionalne podudarnosti između A i C. Posredno je zaključivanje moguće i na temelju tipoloških svojstava pečatnih za pojedine jezične porodice. Također, ako se uspoređivani jezici razlikuju po neprisutnosti cijela niza jezičnih obilježja koja su u genetski srodnim jezicima vrlo postojana, tada je to jak argument protiv teze o njihovoj genetskoj srodnosti.

Napokon, vjerojatnost se dubinske genetske srodnosti može istraživati i određenim statističkim metodama. Jednu od njih razvio je i sam Matasović, a počiva na *a priori* izračunavanju očekivanja slučajnih podudarnosti između pojavljivanja pojedinih suglasnika u riječima temeljnoga leksika u rekonstruiranim prajezicima porodica za koje se pretpostavlja ili sumnja da su srodne. Zaključuje se da je sustavnom usporedbom niza prajezika pojedinim posrednim metodama moguće uspostaviti hijerarhiju vjerojatnosti njihove međusobne srodnosti.

U idućem se poglavlju pretresa problem kontaktnih jezika, pidžina i kreolskih jezika. Nastanak bi se kontaktnih jezika najbolje mogao prikazati dorodom gore opisana prostorno-vremenskoga modela u trodimenzionalni genetski model; u njem bi dva jezika koja se govore na istom području – supstrat i superstrat – bili prikazani dvjema ravninama, jednom ispod druge. Među njima bi dolazilo do preklapanja u slučajevima supstratnoga utjecaja na superstrat (ili obratno), što bi se prikazivalo krivuljama koje u prostoru sijeku obje ravnine. U slučajima kada takve krivulje – izoglose – čine snop/svežanj, može se govoriti o nastanku kontaktnoga jezika. U poglavlju se *Rekonstrukcija* razmatra taj za genetsko jezikoslovlje toliko pečatan postupak, kao i njegova epistemološka pozadina. Opisuju se i tri njezine razine: formalna (rekonstruirano kao neistumačena formula), materijalna (fonološko i funkcionalno istumačivanje) i prostorno-vremenska (izvanjezični argumenti). Na posljednje se nadovezuje tema idućega poglavlja, kako iz rekonstruirana jezika dozaključiti svijet u kojem življaše njegov govornik. Potvrđuje se kako se iz praoblika izvedena iz velikoga broja zasvjedočenih jezika mogu metodološki besprijekorno rekonstruirati realije dotične prakulture. Uz to, moguće je steći i spoznaja o duhovnome svijetu govornika prajezika (npr. rekonstrukcija pjesničkih tekstova).

Sljedeća je cjelina (četiri poglavlja) posvećena temama arealnoga jezikoslovlja.

Jezične se promjene mogu širiti i preko unaprijed određenih jezičnih granica, utvrđenih snopovima izoglosa, a osnovna je jedinica arealne klasifikacije jezika jezična area ili jezični savez. Navode se primjeri jezičnih saveza i obilježja koja dijele. Makroaree (veliki jezični savezi) za sada su neobjašnjena pojava, a obuhvaćaju goleme cjeline, npr. cijele kontinente. Dokaz za njihovo postojanje statistički je neuobičajena čestoća pojavljivanja nekih obilježja. Utvrdivši osnovne pojmove, moguće je uvesti dva nova, dijakronijsku stabilnost i arealnu difuznost. Neka jezična obilježja imaju veliku dijakronijsku stabilnost; kad ih neki jezik stekne, teško će ih izgubiti. Arealna difuznost je vjerojatnost da će neki jezik preuzeti koje jezično obilježje iz drugoga jezika s kojim je u stalnu i intenzivnu dodiru. Nastanak lingvističkih area podliježe izvjesnim pravilnostima. Jezični savezi npr. osobito često nastaju u područjima velike genetske raznolikosti, u planinskim i brdovitim područjima, u situacijama u kojima na nekom području nijedna etnička skupina nema posve izraženu političku, kulturnu i jezičnu premoć nad drugima. Na primjeru nastanka obilježja pečatnih za indijski jezični savez Matasović pokazuje da su mnoga obilježja tipična za nj objašnjiva unutarnjim jezičnim promjenama ili zadržavanjem jezičnih obilježja naslijeđenih iz prajezika. U poglavlju se *Razine jezičnih dodira* ispituje hijerarhija jezičnih razina u kontaktnim situacijama, počevši od razine na kojoj se najlakše posuđuje do one gdje su posudbe sasvim rijetke. Uspostavlja se poredak razina: leksička – fonološka – tvorbeno – semantička – sintaktička – morfološka te se svaka oprimjerava primjerima iz raznih jezičnih porodica.

Tipološka lingvistika tema je sljedećih šest poglavlja. U prvom od njih razglabaju se problemi tipološke razredbe i obilježja koja su potrebna da se jezici svrstaju u ovaj ili onaj tip. Takve se najopćenitije generalizacije do kojih dolazimo tipološkom razredbom nazivaju univerzalijama, a posebice

se obrađuju apsolutne, implikacijske i statističke univerzalije. U idućem se poglavlju razmatra tipologija jezika u svjetlu tipologije jezičnih obilježja. Obilježja mogu biti defintorna (sama za sebe definiraju jezični tip) ili ne (jezici ih mogu imati u većoj ili manjoj mjeri). U skladu s time jezik se može više ili manje približavati tzv. idealnom jezičnom tipu. Problem, međutim, nastaje želimo li točno odrediti dotična obilježja u svim analiziranim jezicima. Pokazat će se da ona niukoliko ne dijele jednaka morfosintaktička i druga svojstva, već da u njihovu određivanju moramo pribjeći prilično labavim i neformaliziranim opažajima. Dijakronijska je tipologija temom posebna poglavlja. Njezinim bi rezultatom trebala biti spoznaja o tome koje su jezične promjene vjerojatne, a koje nisu, drugim riječima, morala bi na osnovi uočenih pravilnosti u razvitku jezika moći formulirati generalizacije. Navode se i primjeri za fonološke, morfološke i sintaktičke generalizacije ili tipove promjena. Tipologija služi i kao filter u postupku lingvističke rekonstrukcije, i to kako negativno (eliminirajući teorije koje proturječe implikacijskim univerzalijama) tako i pozitivno (pripomažući otkrivanju obilježja rekonstruiranoga prajezika).

Naredno poglavlje razmatra pitanje koliko su jezične promjene u pojedinim jezicima uopće usporedive, kada se mogu smatrati istovjetnima. Zaključuje se kako nije dovoljno da izvjesna jezična promjena u dvama jezicima ima isti početni element (prije promjene) i isti završni element (nakon promjene), već je nužno da i međustanja između nastupa i odstupa promjene budu istovjetna. Kako se taj uvjet često ne može ispuniti, Matasović ustvrđuje kako je bolje da se uspoređuju različiti vremenski presjeci u razvitku cijelih kategorija. U tom se modelu, koji Matasović nazivlje parakronijskim, elementi koji čine neku jezičnu kategoriju promatraju istovremeno u svojim sinkronijskim međujezičnim odnosima i u svojim dijakronijskim unutarjezičnim odnosima. Cijelo je iduće poglavlje posveće-

no sustavima kategorije roda. Na rodu se pokazuje parakronijski pristup i razmatra ga se u njegovoj tipološkoj, genetskoj i arealnoj raznolikosti. Potom se izvlače dijakronijske generalizacije i uspostavlja nacrt mogućih putova razvitka unutar kategorije roda.

Prvi dio knjige zaključuje kratko poglavlje u kojem autor iznosi svoje razmišljanje o odnosu prethodno raščlanjivanih triju disciplina, tipološke, genetske i arealne lingvistike. Svaka od tih triju predstavlja samo jedan način da se jezične činjenice razrede i razvrstaju. Tek njihovom suigrom približujemo se teoriji jezične raznolikosti, koja će morati objasniti globalnu distribuciju skupa jezične raznolikosti svijeta. Štoviše, poredbeno bi se jezikoslovlje putem teorije jezične raznolikosti imalo ponovo uzglobiti u teorijsko jezikoslovlje, sve s ciljem utvrđivanja što je zapravo “mogući ljudski jezik”.

Drugi, najveći dio ove knjige obrađuje genetsku razredbu jezika svijeta. Slika je još uvijek veoma nerazgovijetna jer jezici nekih dijelova svijeta nisu još do kraja popisani, a nerijetko su i genetske veze među njima još nejasne. Stoga je Matasović jezike priručno podijelio na porodice čije je genetsko jedinstvo dokazano, na skupine čija je genetska srodnost vjerojatna, čija je genetska srodnost moguća te na skupine objedinjene samo po genetskom kriteriju. Slijedi poddjela. Uz svaku se jedinicu navodi njezina unutrašnja genetska struktura, najvažnija zajednička tipološka obilježja jezika neke porodice te tipološki jedinstvene ili vrlo rijetke u njima zabilježene pojave. U prvom poglavlju, *Jeziči Eurazije*, obrađuju se indoeuropski jezici, baskijski, uralski jezici; potom se pretresa zagana altajskoga jezičnoga srodstva – Matasović je uvjerenja da su turkijski, mongolski i tunguski jezici gotovo dokazano srodni, a također je vjerojatno da su korejski i japanski međusobno srodni, ali ne i s altajskim jezicima. Slijedi podrazredba i opis navedenih pet jedinica, a potom slijede jezik ainu, raznorodni kavkaski jezici, afrazijski jezici i dravidski jezici. Pretresa se i problem nostratičkog

jezičnog srodstva – zaključak je da srodnost obuhvaćenih jezičnih skupina ne možemo smatrati dokazanom, no valja je još razmatrati; za sada se međusobna srodnost pojedinih od tih skupina može smatrati vjerojatnijom ili manje vjerojatnom. U nastavku se opisuju burušaski jezik, austroazijski jezici, sinotibetski, jezici miao-jao, dajski jezici i paleosibirski jezici (čukotsko-kamčadalski jezici, jenisejski jezici, giljački i jukagirski). Posebno su obrađeni neki slabo poznati neklasificirani jezici Eurazije: etruščanski, huritski, hatski, sumerski, elamski, iberski, piktski, retski i minojski.

Drugo poglavlje obuhvaća jezike Afrike: veoma brojne nigersko-kordofanske jezike, nilosaharske jezike čija je srodnost upitna te khoisanske jezike s vjerojatno njima nesrodnim jezicima hadza i sandave.

Treće se poglavlje bavi jezicima Australije i Oceanije. To su najrasprostranjeniji austronezijski jezici, jezici Andamanskih otoka u izumiranju, iznimno šaroliki i brojni, međusobno srodni ili ne, jezici Papue Nove Gvineje te jezici Australije, koji obuhvaćaju tri skupine, genetski srodne pamanjunganske jezike, nepamanjunganske jezike za koje je međusobna srodnost ili srodnost s pamanjunganskima još uvijek upitna, te izumrle i nama gotovo nepoznate tasmanske jezike.

Jeziči Amerike, tema sljedećega poglavlja, vjerojatno su genetski raznoliki, a posljedica su višestrukih seoba iz više različitih smjerova na tlo američkog kontinenta. Prva opisana skupina jesu eskimsko-aleutski jezici, genetski srodni, ali svojim govornicima međusobno nerazumljivi. Druga je skupina, jezici Sjeverne Amerike, provizorna, o njihovoj genetskoj razredbi nema zajedničkoga mnijenja. Pokušaja je bilo mnogo, a neki su prilično neuvjerljivi. Matasović se drži podjele koja razlikuje pedeset i četiri skupine jezika. Uz to se razračunava sa zaganom tzv. hokanske i penutijske porodice, dvije fantomske porodice koje se i danas provlače kroz literaturu. Pri razredbi srednoameričkih jezika Matasović slijedi podjelu koja ih razlučuje na četrnaest skupina.

Prave poteškoće, međutim, nastupaju tek pri pokušaju razredbe južnoameričkih jezika. Njihov popis još ni danas nije zaključen, a spoznaje o njima nisu uvijek pouzdane, literatura je zbrkana. Stoga je i ova razredba tek okvirna i uglavnom slijedi zemljopisne kriterije.

Zasebno je poglavlje posvećeno kontaktnim jezicima, pidžinima i kreolskima, nastalima na temelju indoeuropskih ili na temelju neindoeuropskih jezika. Drugi dio knjige zaključuje poglavlje u kojem se razmatraju procesi putem kojih neka jezična porodica preuzima prostorno i brojčano prvenstvo nad inim porodicama. Spominju se dva modela, "model dominacije elite" i "model valovitog napredovanja". Prvi podrazumijeva vojnu dominaciju ili osvajanje, drugi dominaciju ovladavanjem novom tehnologijom, poglavito u proizvodnji hrane. Pretresaju se neki statistički odnosi u tipologiji ustroja jezičnih porodica, tj. pravilnosti u ustroju genealoških stabala jezičnih porodica koje bi mogle vrijedjeti univerzalno.

Treći je dio knjige, naslova *Pregled promišljanja jezične raznolikosti*, sažet prikaz razvitka svjesnosti činjenice da ljudi govore različitim jezicima te da se to može podvrgnuti znanstvenom istraživanju. Zanimljiva je istina da je jezikoslovlje uopće, pa tako i ova njezina disciplina, vrlo mlada znanost s dugom pretpoviješću. Na njezinu početku stoje skromna zapažanja grčkih i rimskih umnika. U srednjem vijeku izvjestan napredak pokazuju djela islandskih, irskih i drugih gramatičara, a kasnije i spoznaje Dantea i Scaligera. Tek novovjekovlje donosi istinsko promišljanje, poglavito s nizom devetnaestostoljetnih mislilaca (Schlegel, Bopp, mladogramatičari itd.). Među njima se znanstvenim i filozofskim zasagom ističe W. von Humboldt, čija je jezična tipologija temelj za kasnije nadogradnje. Najznatniji su njegovi nastavljači Sapir i Whorf – njihova je teorija predmet stalnih prijepora. Matasović nadalje pokazuje i obrazlaže zašto je strukturalizam zakočio razvitak jezične tipologije, sve do pojavljivanja J. Greenberga. Greenberg je revolucionirao tipolo-

giju, uvidjevši da ne moramo jasno, definirano i formalizirano, znati što koja gramatička kategorija znači da bismo promatrali njezina morfološka i sintaktička svojstva i utvrđivali pravilnosti u njezinu odnosu spram drugih kategorija. Njegov su izum apsolutne i implikacijske univerzalije, a iznjedrio je i razradio kvantitativnu morfološku tipologiju.

Greenbergovi nastavljači posvetili su se rješavanju mnogih pitanja koja proizlaze iz njegovih uvida ili dorađivanju njegovih spoznaja. Keenan i Comrie pokazuju da u jezicima svijeta postoji stroga hijerarhija sintaktičkih elemenata koji se mogu relativizirati, ali time otvaraju i nova pitanja. J. Hawkins radio je na utočnjavanju i objašnjavanju Greenbergovih univerzalija poretka sintaktičkih elemenata. W. Lehmann pokušao je iz univerzalija u kojima glavnu ulogu zauzima poredak glagola i objekta isključiti subjekt kao nebitan, ali je naišao na izvjesne poteškoće. T. Vennemann želio je generalizacije o poretku sintaktičkih konstituentata rečenice objasniti načelom naravne serijalizacije, gdje jezici teže dosljednom provođenju poretka operator-operand ili operand-operator. Pobio ga je M. Dryer, koji je pažljivim prikupljanjem podataka razvio teoriju smjera grananja. Ona je u predviđanju mnogo uspješnija od Lehmannove i Vennemannove.

Thompson i Li predlažu novu tipologiju jezika s obzirom na način kako je u njima nastrojen gramatički ustroj rečenice, dominira li njihovom gramatikom podjela na subjekt i predikat, ili ona na predmet i komentar. Subjekt je zapravo potpuno gramatikalizirana tema, a jezici se tijekom svoje povijesti postupno razvijaju od tipa s istaknutom temom prema tipu s istaknutim subjektom, ili obratno. G. Klimov razvija globalnu tipologiju u kojoj svaki jezik svojim ustrojem izražava jedan od triju idealnih tipova: aktivni, ergativni ili akuzativni, pri čemu je aktivni tip ishodište povijesnoga razvoja, kojemu je cilj akuzativni tip. Svaki jezik posjeduje izvjestan broj obilježja koja ga svrstavaju u pojedini tip. Klimov se najviše bavio aktivnim tipom i za nj je odredio

pečatna obilježja. Na njegov rad nadovezuje se J. Nichols, čiji je prinos arealnom i genetskom jezikoslovlju znatan. Ona je jezike podijelila na *dependent-marking languages* i na *head-marking languages*, zavisno od toga jesu li morfološki obilježeni zavisni konstituenti (u prvima) ili glava (u drugima). Pokazuje se da su jezici uglavnom vrlo dosljedno jedni ili drugi, štoviše da ta obilježja imaju malu arealnu difuznost i veliku dijakronijsku stabilnost te tako mogu služiti i kao kriterij genetske nesrodnosti. Ovaj pregled Matasović završava osvrtom na tip znanstvenih radova koji užarištavaju pravilnosti razvitka jezičnih struktura i obilježja koja definiraju tipove (M. Mithun, W. Croft, J. Bybee). Ti su radovi u skladu s načinom gledanja na jezične pojave koje je autor u prvom dijelu knjige nazvao "parakronijskim", a oprijemljiva ih navođenjem osnovnih stavaka Croftova članka o razvitku rečeničnog zanjekaja.

Treći dio knjige zaglavljuje autorovo kratko razmatranje perspektiva jezične tipologije. Ustvrdjuje kako su do sada provedena empirijska istraživanja jezične raznolikosti dovoljnom osnovicom za izgradnju sustavne i objedinjavajuće teorije, iako u njima još uvijek ima velikih rupa. Razvitak će jezikoslovne tipologije vjerojatno teći u dva pravca, oba multidisciplinarna: a) suradnja tipologa s psiholingvistima i kognitivnim lingvistima trebala bi doprinijeti boljem razumijevanju mehanizama koji uvjetuju postojanje jezičnih univerzalija, b) suradnja tipologa, genetskih i arealnih lingvista u sklopu jedne opće teorije jezične raznolikosti trebala bi pridonijeti boljem razumijevanju onih vidova jezičnoga ustroja koji se razlikuju u jezicima svijeta, te novom poimanju vremenskih i prostornih okvira u kojima se ta raznolikost ozbiljava.

Četvrti dio knjige zapremaju prilozi: vodič kroz priručnu literaturu iz poredbene lingvistike, s temeljnim radovima koji obrađuju pojedine vidove genetske, arealne ili tipološke lingvistike i onima koji se dotiču povijesti poredbene lingvistike. Potom slijedi izdašna literatura koju je autor proradio,

izvori primjera pojedinih jezika, popis kratice i simbola, kazalo jezikoslovnih pojmova koji se susreću u knjizi, kazalo jezika koji se pojavljuju u knjizi te na koncu jezični zemljovidi pojedinih kontinenata.

Zaključiti nam je da ova knjiga umnogome nadilazi namjenu sveučilišnog udžbenika te osim iscrpnosti i objektivnosti u podavanju temeljnih informacija o svim vidovima poredbenoga jezikoslovlja posjeduje i kakvoću koju joj osigurava njezina teorijska inovativnost. Matasović ne staje samo na odmjeravanju i kompiliranju dosadanih teorija, već sam nastoji osvježiti teorijsku trpezu jednom obuhvatnijom teorijom jezične raznolikosti. Također, vrlina je ovoga štiva da je potpuno suvremeno. Ne radi se o teoriji koja u nas dolazi sa zakašnjenjem, već o cvatućem trendu u jezikoslovlju. Nažalost, ne možemo se nadati da će i hrvatska jezikoslovna zajednica sudjelovati u empirijskom istraživanju jezika svijeta na ravnoj nozi s velikim svjetskim sveučilištima, koja već posve uhodano u zabačene krajeve šalju znanstvenike na praktičnu obuku. Također, mala je nada da ćemo uzmoći pratiti svu, ili barem većinu literaturu u kojoj se izlažu rezultati takvih istraživanja i teorijske implikacije proizašle iz njih. Stoga treba uprijeti da se pogledi zastupani u ovoj knjizi prošire hrvatskim jezikoslovljem te da se hrvatski jezik počne proučavati sa stajališta poredbenoga jezikoslovlja. Prvi takvi radovi već postoje i valja nastaviti u tom pravcu. *Uvod u poredbeno jezikoslovlje* Ranka Matasovića trebao bi svakoga uvjeriti u to.

Jurica Budja